

seg ikki kunna viðgera sjúklingar á nøktandi hátt umvegis videósíggjar? Hann visti hetta ikki. Nýggjar loysnir skapa ið hvussu er nýggjar tvístøður.

Fleiri fyrilestrarhaldarar hugleiddu um, hvat vælferðarsamfelagið í grundini er fyri ein skipan. Ein vísti á, at modelið er ein skipan, sum skal sleppa øllum borgarum undan váða. Fyri skattin, vit gjalda, fáa vit røkt og stuðul, og eru tænastrarnar

nøktandi, góðtaka vit tann skattin, vit gjalda, men eitt pínemark er altíð, og verður skatturin ov høgur samanborið við dygdina av tænastrunum, mótmæla vit. Tá kemur vælferðarmodellið undir trýst.

Ísland hevur verið hart rakt av fíggjarkreppuni síðan 2008. Har hevur verið neyðugt at seta í verk skerjingar, men íslendingar ætla ikki at avtaka ta mangan hámettu norðurlendsku vælferðar-

skipanina. Tvørturímóti ætla teir sær at varðveita hana, tí hon hevur undir kreppuni prógvað sítt virði og fingið vaksandi undirtøku. Eisini íslendingar eru tó greiðir yvir, at byrðan kann gerast ov tung, um tað almenna bara veksur, og skatturin skal fíggja alt gildið.

Thóroddur Bjarnason, professari á lærða háskúlanum á Akuroyri, nevndi, at borgarar millum 0 og 20 ár liva av veitingum frá tí almenna, og tað

gera í flestu førum eisini borgarar millum 60 og 100 ár. Tey, sum lata tí almenna pengar umvegis skattin, eru fólk millum 20 og 60 ár. Hesi eru tey, sum taka tøkini. Í hesum bólkinum er meðalstættin, sum hvørki er í stórum sosialum vanda ella ovurrik, men stríðist miðvíst fyri at fáa endarnar at røkka saman og heldur vælferðini uppi.

Góðtekur meðalstættin skattatrygð, hongur væl-

ferðarmodellið saman. Góðtekur hon tað ikki, vinkar sarningarmegin í samfelagnum. Beinta í Jákupsstovu, professari í samfelagsvísindum, nevndi, at skattapolitikkurin í Føroyum hevur við sær, at ríkidømið hjá teimum hægstlønðu veksur. Spurningurin er so, um næsta stig verður, at vælferðartænastrarnar verða skerðar, tí almenni sektorurin skal minka. Hvør syrgir tá fyri felags tryggleikanum, verður so spurningurin.

Sjálvboðin og familjur

Betty-Ann Bryce, amerikanskur serfrøðingur hjá OECD, greiddi frá, at nógva-staðni kring heimin er høvuðstrupulleikin, at fólkasamansetingin skeiklast, serliga tí ungfólk flyta. Hon var í mangar mátar hugtikin av vælferðarsamfeløgnum í Norðurlondum, men segði seg framvegis royna at fata, hvussu tað ber til, at fólk góðtaka eina samfelagsskipan við so høgum skatti. »I’m still trying to understand the welfare state,« segði hon smílandi.

Kortini ásannaði hon, at í Norðurlondum verða vælferðartænastrarnar fataðar sum grundleggjandi rættindi. Vit gjalda okkara skatt og vænta so, at vit eru nøkulunda trygg. So væl eru tey ikki fyri í Kina. Har hava 312 milliónir fólk ikki so frægt sum atgongd til reint vatn, og saniteru viðurskiftini eru nógva-staðni út av lagi vánalig. Vit hava tað tí gott í útnorði, men vælferðartænastrarnar mugu effektiviserast, um byrðan verður ov tung, og tí má hugsast út um gomlu skipanina fyri at skapa nýggjar loysnir inni í henni, segði Betty-Ann Bryce.

Ein loysn kann vera, at privat fara at veita ein part av teirri hjálp, sum tað almenna higartil hevur átakið sær. Í Bodø í Noregi er talið á sjálvbodnum, sum eru við í sjálvhjálpararbeiði, stútt vaksandi. Fólk siga síni borgarligu stórv uppi fyri heldur at fara til verka at hjálpa fólki umvegis hjálparfelagsskapir. Talan er um fólk við sterkum sosialum medviti, sum spyrja, hvat tey kunnu geva øðrum, áðrenn tey spyrja, hvat tey kunnu fáa.

Leikluturin hjá familjuni varð eisini nógv umrøddur. Hvussu við røktini heima, tá fólk hava brúk fyri hjálp? Skal tað almenna gera alt, ella skal familjan gera ein part? Skapar vælferðarsamfelagið, har tað almenna tekur sær av tí mesta, eitt hjartaleyst samfelag, har familjurnar ikki longur tíma at taka sær av sínum næstu? Ella skulu vit

lutvíst fara aftur til tað gamla, har familjan var hornasteinurin undir tryggleikanum hjá tí einstaka?

Fólk mugu arbeiða

Neyðugt verður so at hugsa nýtt, um færri verða at gjalda skatt, og fleiri verða at forsyrgja. Skal skatturin fáast í kassarnar, má eisini skapast vinnuligur vøxtur, so fólk hava nakað at gera. Ynskið um ein góðan vælferðarstat krevur haraftrat, at samfeløgini hava ein virknan arbeiðsmarknaðarpolitikk, so fólk ikki bara gera sær dælt av almennari hjálp, men fara til verka, um tey kunnu. Onki er so ómotiverandi fyri tey, sum skapa virðini, at summi nokta at arbeiða.

Ewa Persson Gøransen, stjóri á Norðurlandska Vælferðarsentruminum í Stokkhólmi, helt, at bæði til høggru og vinstru í politikki er semja um, at vælferðarmodellið skal varðveitast onkursvegna. Men ofta føra borgarligir politikarar fram, at nógvar tænastrar verða betri, um tær verða privatiseraðar. Hetta hevur bara ikki víst seg at vera serliga rætt, segði hon. Sjúkrahús og røktarheim eru privatiserað í Svøríki, men tænastrarnar eru langt frá altíð vorðnar betri, so hví ikki bara hava tær almennar, spurdi hon.

Kanska kostar hetta nógv, og skattatrygð verður verandi høg, men vælferðarsamfelagið er skrúvað soleiðis saman, segði hon, at tað tryggjar børnum ein tryggan uppvøxtur, gevur eldri ein tryggan aldurdóm og veitir veikum eitt virðiligt lív. Um fólk vilja hava hendan tryggleikan, og tænastrarnar eru nøktandi, góðtaka fólk at gjalda høgan skatt. Effektiviseringar mugu tó fremjast, ásannaði hon, serliga har færri fólk verða í arbeiðsførum aldri, og tey eldru gerast fleiri – sum t.d. í Føroyum.

ua@sosialurin.fo

Fakta:

- NORA er samstarvsfelagsskapur, sum umfatar Føroyar, Grønland, Ísland og Strandanoreg
- Ártliga ráðstevnan hjá felagsskapinum var í Reykjavík 7. og 8. november 2012
- Til viðgerðar vóru avbjóðingar innan heilsuverk, almanna-veitingar og útbúgving
- OECD almannakunngjórði í 2011 frágreiðing um fyrimunir og vansar í londunum
- Frágreiðingin varð lögð fram í Keypmannahavn, har 20 ymiskar sendistovur vóru við
- Áhugin fyri útnorði er ovur-stórur kring allan heim, serliga tí økið er stórt og ríkt